

ОТСРОЧВАНЕ НА ЗАДЪЛЖЕНИЯТА КЪМ БАНКИ В УСЛОВИЯТА НА ИЗВЪНРЕДНО ПОЛОЖЕНИЕ

В съответствие с приетите от Европейския банков орган (ЕБО) насоки за законодателните и частните мораториуми върху плащания по кредити във връзка с COVID-19, на 03 април 2020 г. Управителният съвет на Българската народна банка (БНБ) прие решение, че ще спазва зададените принципи и предприе съвместни действия с търговските банки, насочени към прилагане на единни правила за частен мораториум върху плащанията по банкови кредити в Република България.

На 10 април 2020 г. Управителният съвет на БНБ утвърди представения от Асоциацията на банките в България (АББ) проект на Ред за отсрочване и уреждане на изискуеми задължения към банки и дъщерните им дружества - финансови институции във връзка с извънредното положение, въведено от Народното събрание на 13 март 2020 г. (Документа).

1. Цел на Документа

След утвърждаването му Документът представлява частен мораториум по смисъла на Насоките на ЕБО, който се приема доброволно от банковия сектор, а не се налага по задължителен начин от държавата. Това означава, че банките на територията на страната ще имат право на избор дали да предложат на клиентите си предвидените в Документа механизми за отсрочване или не.

Доколкото към настоящия момент, съгласно публично достъпна информация¹, членове на АББ са всички банки, които са лицензирани на територията на Република България, както и клоновете на чуждестранни банки в Република България, може да се очаква, че всяка от тях ще предложи предвидените в Документа механизми на своите клиенти.

Всяка търговска банка, приела да прилага Документа, следва да обяви публично предлаганите облекчения (на своя сайт, в банковите салони и по друг подходящ начин). Изрично е предвидено, че така разгласено обявлението се счита отправено до всички клиенти, отговарящи на разгледаните по-горните изисквания. В обявлението банката трябва да посочи и редът, по който ще договаря отсрочване на задълженията, както и началният момент, от който то ще бъде прилагано.

Избраният подход по същността си наподобява публична покана по смисъла на чл. 290 от Търговския закон. Това означава, че отсрочването, което по същността си представлява изменение в договора за кредит, ще може да се постигне едва след като кредитополучателят отправи конкретна оферта (искане) към банката в рамките на

---

¹ Списъкът на пълноправните и асоциираните членове на АББ е публично достъпен на интернет страницата на АББ на следния адрес <https://abanksb.bg/>

очертаните общи параметри и чрез избор на конкретен механизъм, която след това да бъде приета от банката. Особеност спрямо познатият ни институт на публичната покана представлява изрично предвиденото правило в Документа, според което изборът на конкретен механизъм за отсрочване се решава по взаимно съгласие на кредитор и кредитополучател.

2. Кредитори и кредити, за които са приложими възможностите по Документа

Кредиторите, които могат да приемат Документа и да предложат на клиентите си да се възползват от предвидените в него механизми, са банките и техните дъщерни дружества – финансови институции. От това следва, че в обхвата на предвидените възможности за разсрочване не са включени кредитите предоставяни от небанкови институции, освен ако не са дъщерни дружества на банки или т.нар. „бързи кредити“, както и договорите за лизинг.

Правилата по Документа са приложими към всички видове договори за кредит/финансиране, сключени с банки и/или техни дъщерни дружества – финансови институции преди 31.03.2020 г.

3. Длъжници, за които са приложими възможностите по Документа

Документът е приложим спрямо клиенти на банки, които следва да отговарят едновременно на следните изисквания:

i. Кредитополучатели, които не са кредитни институции.

Този критерий предполага, че предвидените механизми за отсрочване са приложими, както за физически, така и за всички юридически лица, които не са кредитни институции.

ii. Кредитополучатели, които вече имат или очакват затруднения при погасяване на задълженията си, съгласно сключения с кредитора договор, във връзка с пандемията от COVID-19 и ограниченията, въведени със Закона за мерките и действията по време на извънредното положение, обявено с решение на Народното събрание от 13.03.2020 г., и техните последици.

Това е единственият критерий, който не е обективен, а предполага преценка от страна на кредитора, дали затрудненията при погасяване на задълженията са свързани с извънредното положение и ограниченията на обществения и стопански живот които то налага или не. Документът не предвижда никакви указания, как следва да се извършва преценка от страна на банките, а за сега няма и налични данни от които да преценим какъв ще бъде техният конкретен подход.

От обстоятелството, че е възможно кредитополучател да се възползва от предвидените механизми и когато се „очакват затруднения за погасяване на задълженията“ и от липсата на указания как се прилага този критерий считаме, че и проста декларация от страна на

кредитополучателя, в която се твърди наличието на посочените по-горе обстоятелства ще следва да е достатъчна за кредитора.

- iii. *Към 01.03.2020 г. задълженията на кредитополучателите да са редовно обслужвани или да са с просрочие не повече от 90 дни.*

Този критерий дава възможност от разсрочването да се ползват като напълно изрядните кредитополучатели, така и тези които имат забава за изпълнение на задълженията си не повече от 90 дни.

- iv. *Кредитополучателите са изразили изрично желание да се възползват от предложените облекчения свързани с отсрочване и уреждане на изискуемите задължения.*

Този критерий предполага, че мораториумът не действа автоматично, а при поискване. Клиентът ще следва да отправи изявление към банката, като заяви, че иска да се възползва от уредените в Документа възможности, да посочи кой конкретен механизъм желае да се приложи спрямо него. Искането ще се разгледа от страна на банката, като наличието на условията за отсрочване и постигнатото съгласие за това ще предполага оформянето му в писмена форма чрез подписването на анекс или друг документ към договора за кредит.

Позитивна тенденция в тази посока е вече предоставената от някои банки възможност за кандидатстване за разсрочване на задължения изцяло online. Тази мярка ще улесни кредитополучателите и ще даде възможност за ефективност, бързина и не на последно място спазване на изискванията за безопасност по време на извънредното положение.

4. Общи правила и параметри на отсрочването на изискуеми задължения

В утвърденият от БНБ Документ са очертани следните общи правила и параметри на отсрочването:

4.1. Максимален срок на отсрочване

Предвиденият максимален срок за отсрочване на задълженията по кредитите е до 6 месеца, като този максимален срок не може да изтича по-късно от 31.12.2020 г. В рамките на този срок крайната дата по конкретното отсрочване може да варира в зависимост от датата, на която клиентът е поискал да се възползва от отсрочването и от наличието на просрочени вноски към тази дата.

4.2. Обхват на отсрочването

В Документа е уредено, че обхватът на отсрочването може да включва вземания, както за главница, така и за лихва.

Възможно е искането за отсрочване да включва както непогасени в срок вноски преди подаване на искането, така и вноски с ненастъпил падеж.

4.3. Погасяване на отсрочените суми

Непогасените на първоначално договорените падежи суми ще следва да се погасяват от кредитополучателя на части след изтичане на гратисния период (периода на отсрочване), съгласно избрания механизъм на отсрочване, освен ако в приложимия механизъм изрично е предвидено друго.

4.4. Срок на отправянето на искането за отсрочването

Изрично е предвидено, че клиентът, който отговаря на изискванията за отсрочване, следва в срок най-късно до 22.06.2020 г. да отправи искането си до банката-кредитор, а кредиторът трябва да вземе своето решение до 30.06.2020 г.

Датата, на която е отправено искането за отсрочване, не променя общия времеви обхват на отсрочването. Така независимо, че е уредена възможността да се отсрочват задължения за период от 6 месеца, който изтича най-късно на 31.12.2020 г., кредитополучателите следва да прецени, в кой момент ще се възползва от механизма за отсрочване.

4.5. Право на отказ от предоставения гратисен период

Кредитополучателят, който се е възползвал от възможността за отсрочване, има право да се откаже от предоставения гратисен период по-рано от предвиденото и да поиска изготвяне на нов погасителен план. Така напр. ако кредитополучателят се е възползвал от възможност за отсрочване на задълженията по кредита за 6 месеца, но преди изтичането им се промени финансовото му състояние и той може без затруднения да обслужва задълженията си, той не трябва да чака изтичането на гратисния период, а може преди това да поиска изготвянето на нов погасителен план, в който ще бъде съобразен изтеклия до този момент период на отсрочване и въз основа на който ще започне да погасява кредита си.

5. Механизми на разсрочване

5.1 Общи положения

Документът урежда три стандартизирани механизма на разсрочване на задълженията в полза на кредитополучателите:

- Механизъм № 1 – отсрочване на главница и лихва за до 6 месеца;
- Механизъм № 2 - отсрочване на главница за до 6 месеца;
- Механизъм № 3 - приложим за револвиращи продукти.

Изборът на механизъм се извършва по взаимно съгласие на страните по договора за кредит, като инициативата за договарянето му следва да дойде от кредитополучателя. На база на това правило може да се направи извода, че кредиторът не е задължен да приеме механизма, поискан от кредитополучателя, но едва ли може да му откаже предоговаряне ако той отговаря на предвидените критерии. Така на практика може да се стигне до

ситуация, в която кредитополучателя иска да се възползва от Механизъм 1, а кредиторът се съгласи да приложи Механизъм 2.

Утвърденият от БНБ Документ не ограничава кредиторите и техните клиенти да договорят разсрочване на задълженията по договори за кредит при условия, които не са включени в някои от стандартизираните механизми.

Важно е да се знае обаче, че при прилагане на условия за разсрочване различни от тези, предвидени в стандартизираните механизми, банките няма да могат да се възползват от временния принцип, въведен с Документа и следващ насоките на ЕБО, че отсрочването или облекчението не води до прекласифициране на експозиции под формата на реструктуриране или неизпълнение.

Така изборът на форма за разсрочване на плащанията различна от предложената в стандартизираните механизми вероятно няма да се предпочита от кредиторите.

5.2 Последници при всеки от механизмите

Изборът на механизъм за отсрочване на задължението зависи от вида продукт, към който се прилага, като последствията от прилагане на всеки от механизмите са различни както по отношение на отложените плащания, така и за пълното погасяване на задължението по договора.

i. Механизми за продукти с фиксирано усвояване на кредитния лимит

Разликата между Механизъм № 1 и Механизъм № 2 е в това дали ще бъде отложено плащане на главници и лихви на месечните вноски или кредитополучателят ще отложи единствено плащането на главница.

При прилагане на всеки от двата механизма за погасяване на дълга се изготвя нов погасителен план, с който срокът за пълно погасяване на дълга се удължава за период до 6 месеца в зависимост от броя на отсрочените вноски.

В случай, че страните са договорили отлагане на плащания на главница и лихви, към всяка вноска по новия погасителен план до изтичане на срока на кредита или друг разумен по-кратък период, се добавя равна част от непогасената по време на гратисния период лихва.

В хипотеза, при която се отложи плащането само на главница, при новият погасителен план страните имат възможност да продължат срока за пълно погасяване на задължението според броя неплатени вноски за срок не по-дълъг от 6 месеца.

Впечатление и при двата механизма прави обстоятелството, че страните не са задължение да запазят размера на вноските, уговорени според действащия към момента на прилагане на някой от механизмите погасителен план. Това дава свобода на страните да договорят продължаване на срока за пълно плащане на кредит за период по-кратък от периода на неплащане на задълженията по съответния механизъм, като договорят по-висок размер на месечните вноски.

ii. Механизъм за револвиращи продукти

Този механизъм е насочен към разсрочване на задължения по кредити, предоставени чрез: (i) кредитна линия; (ii) кредитна карта; (iii) овърдрафт, като при прилагането му последиците са както следва:

Револвиращ продукт	Последици
Кредитна линия	Погасяването на вноските се отлага до 6 месеца, но не по-късно от 31.12.2020 г.
Кредитна карта	Не се формира минимална сума за револвиране на кредитен лимит по кредитна карта, считано най-рано от 01.02.2020 г., за срок до 6 месеца, но не по-късно от 31.12.2020 г. След изтичане на гратисния срок формирането на минимална сума за револвиране се възстановява и кредитът се обслужва съгласно първоначалния договор.
Овърдрафт	За срок до 6 месеца, но не по-късно от 31.12.2020 г. дължимата месечна лихва по кредит – овърдрафт, се погасява за сметка на неусвоен лимит или плащането ѝ се отсрочва за срок до 6 месеца след изтичане на гратисния период.

6. Изводи

Изводите, които могат да бъдат направени от съдържанието на Документа, са в две посоки. От една страна, предвидените в него механизми имат за цел да решат проблеми при изплащането на кредити, които неминуемо стоят както пред част от гражданите, така и пред част от бизнеса. От друга страна обаче, те не предлагат цялостен отговор по всички въпроси, които стоят пред уязвимите групи кредитополучатели.

По-долу са обобщени някои проблеми, които считаме, че не намират разрешение в Документа. Решаването на част от тях вероятно ще се търси в практиката по прилагането му, а друга част ще предполагат приемането на допълнителни механизми.

6.1 Механизмът за разсрочване на задълженията не се прилага автоматично

Нито един от предвидените в Документа и анализирани тук механизми не може да се приложи без активни действия (искане) от страна на кредитополучателя. За да породи

желания ефект, искането трябва да е отправено от кредитополучател, физическо или юридическо лице, който отговаря на критериите анализирани в т. 3.

6.2 Кредитополучателят не определя механизма за разсрочване на задълженията си

Въпреки че инициативата за прилагане на механизмите за разсрочване на задължения е в полза на кредитополучателя, изборът и параметрите на разсрочването не се определят едностранно от него. Дали и при какви условия ще бъде разсрочено конкретно задължение по всеки договор за кредит ще се реши в преговори с кредитора и при постигане на съгласие между него и кредитополучателя.

6.3 Механизмите не дават възможност за отлагане на всички плащания по кредита

Анализът на предложените механизми за разсрочване на плащания показва, че същите дават възможност за отлагане на плащания на главница и лихви в полза на кредитополучателите. Често обаче, в зависимост от избора от кредитополучателя продукт, надлежното изпълнение на задълженията му включва и други различни плащания като застрахователни премии, такси за подновяване на обезпечения, такси за обслужване и др.

Доколкото плащането на такива задължения не е в обхвата на утвърдените с Документа механизми, то сумите са дължими и следва да се заплащат в уговорените между страните по договора срокове, независимо от прилагането на механизмите.

Обичайно неплащането на тези суми е приравнено на всяко друго неизпълнение на кредитополучателя по договора за кредит, поради което въпросът с отлагане на плащанията остава частично нерешен.

6.4 Редът за отсрочване не е приложим за длъжници по договори, сключени с лица различни от банки или техни дъщерни дружества

Съгласно чл. 6 от Закона за мерките и действията по време на извънредното положение, обявено с решение на Народното събрание от 13 март 2020 г.², до отмяната на извънредното положение при забава за плащане на задължения на частноправни субекти, длъжници по договори за кредит и други форми на финансиране (факторинг, форфетинг и други), предоставени от банки и финансови институции по чл. 3 от Закона за кредитните институции, включително когато вземанията са придобити от други банки, финансови институции или трети лица, и по договори за лизинг, не се начисляват лихви за забава и неустойки, задължението не може да бъде обявено за предсрочно изискуемо и договорът не може да бъде развалено поради неизпълнение, както и не може да бъдат изземвани вещи.

Цитираната разпоредба на практика предлага известно облекчение за кредитополучателите, както в хипотези, при които техните кредити не попадат в обхвата на Документа, както и в случай, че между тях и кредитора не е постигнато съгласие за прилагане на утвърден

---

² Обн. ДВ. бр.28 от 24 Март 2020г., изм. и доп. ДВ. бр.34 от 9 Април 2020г.

TOKUSHEV AND PARTNERS

24 GRAF IGNATIEV STREET, 1000 SOFIA, BULGARIA

TEL: (+359 2) 980 12 51; FAX: (+359 2) 980 61 40

WWW.TOKUSHEV-LAWOFFICE.COM

механизъм или друга форма на разсрочване на задължения. Тези кредитополучатели ще бъдат освободени от негативните последици от забавата на плащания, посочени по-горе, за срока на действие на извънредното положение. Това решение обаче е временно и няма да освободи кредитополучателите от негативните ефекти на неизпълнението след отмяна на извънредното положение.

Изложените по-горе съображения водят до извода, че ще са необходими още и по-всеобхватни мерки по отношение на забавата на плащания по посочените форми на финансиране, които да бъдат с по-ясен и дългосрочен ефект.

Дали в тази ситуация кредиторите ще предложат мерки, които ще дадат решения на всички проблеми, породени от извънредното положение, които стоят пред кредитополучателите предстои да разберем. Следва обаче да се отчете и проактивния подход на кредиторите, които без съмнения търсят начини да запазят отношенията си с клиентите си кредитополучатели като очакванията в тази връзка са да отговорят на техните нужди.

Настоящата статия не претендира за изчерпателност, а цели да разгледа актуални за гражданския и търговския оборот въпроси свързани с въведеното извънредно положение в страната. Статия изразява личното мнение на своите автори и не представлява правно становище или съвет.

адв. Борислава Първанова

адв. Станимир Добрев